

2023-06-01
Ju2023/01342

Justitiedepartementet

Åklagarmyndigheten
Box 5553
114 85 Stockholm

Ekobrottsmyndigheten
Box 22098
104 22 Stockholm

Kriminalvården
601 80 Norrköping

Uppdrag att redovisa alternativ till häktning samt häktningstider och restriktionsanvändning

Regeringens beslut

Regeringen ger Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att redovisa dels användningen av alternativ till häktning, dels hur häktningstiderna och restriktionsanvändningen har utvecklats sedan nya regler trädde i kraft den 1 juli 2021. I uppdraget ingår att:

- Kartlägga i vilken omfattning beslut om alternativ till häktning i form av reseförbud och anmälningsskyldighet har meddelats av åklagare de senaste fem åren (2018–2022).
- Redogöra för i vilka situationer befintliga alternativ till häktning (reseförbud, anmälningsskyldighet och övervakning) används och vad som hindrar att alternativen används i större utsträckning än vad som sker i dag.
- Analysera om, och i förekommande fall i vilken mån, de ändrade reglerna om tidsgränser för häktning och beslut om restriktioner som trädde i kraft den 1 juli 2021 har påverkat häktningstiderna och restriktionsanvändningen.

En gemensam redovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 31 januari 2024. Åklagarmyndigheten ska leda och administrera uppdraget. Uppdraget ska genomföras i dialog med

Domstolsverket och Polismyndigheten, som även ska ges möjlighet att lämna synpunkter.

Skälen för regeringens beslut

Den grova och organiserade brottsligheten hotar det öppna demokratiska samhället. Regeringen har därför för avsikt att vidta kraftfulla åtgärder för att vända utvecklingen. Det rör sig bl.a. om fler poliser, bättre verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna och skärpta straff. Åtgärderna kan sammantaget innebära att beläggningen på anstalter och häkten, som redan i dag är hög, kommer att öka ytterligare.

Häktning är inte sällan en förutsättning för att de brottsbekämpande myndigheterna effektivt ska kunna utreda och lagföra misstänkta för brott. Detta gäller särskilt när utredningen riskerar att förstöras om den misstänkte är på fri fot. Även risken för att den misstänkte fortsätter att begå brott eller att hon eller han undandrar sig lagföring eller straff kan göra att häktning är nödvändigt.

Samtidigt är häktning en mycket ingripande åtgärd för den enskilde och måste vägas upp av ett reellt behov. Särskilt gäller detta om den häktades kontakter med omvärlden är inskränkta genom restriktioner. Sverige har under lång tid fått såväl internationell som nationell kritik för både långvariga häktningar och en omfattande användning av restriktioner. Det är också av yttersta vikt att Kriminalvården även fortsättningsvis ges förutsättningar att tillgodose behovet av häktesplatser i de fall häktning verkligen behöver ske.

Alternativ till häktning

Vid mindre allvarlig brottslighet kan ett i och för sig befogat frihetsberövande undvikas om alternativa åtgärder bedöms tillräckliga för att ersätta ett häktningsbeslut. Sådana alternativa åtgärder som regleras i rättegångsbalken är reseförbud och anmälningsskyldighet. Därutöver gäller att häktning i vissa fall får ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. I tidigare utredningar har det framkommit att alternativen använts endast i begränsad utsträckning men att det som oftast aktualiseras är åklagarbeslut om reseförbud och anmälningsskyldighet, se betänkandena Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) och Gripen, anhållen, häktad – straffprocessuella tvångsmedel m.m. (SOU 1985:27). För att få en uppdaterad bild av hur situationen ser ut i dag finns det skäl att undersöka i vilken omfattning reseförbud och

anmälningsskyldighet har meddelats av åklagare som alternativ till häktning de senaste fem åren.

Häktes- och restriktionsutredningen konstaterade att det är svårt att säga varför alternativen till häktning inte använts i någon större omfattning, men att det huvudsakliga skälet tycks vara att alternativen inte är tillräckligt effektiva för att ersätta ett häktningsbeslut (SOU 2016:52 s. 94). Det finns behov av en aktuell och fördjupad bedömning i frågan. Exempelvis kan det antas att förutsättningarna för att använda alternativ till häktning i form av reseförbud, anmälningsskyldighet och övervakning är beroende av vilka särskilda häktningsskäl som föreligger. Möjligheterna framstår som mindre när en misstänkt häktas av utredningsskäl och det finns behov av restriktioner. Å andra sidan kan utrymmet för alternativen vara större i de fall häktning sker på grund av flykt- eller återfallsrisk. Utöver detta kan det finnas omständigheter hänförliga till t.ex. den enskilde eller brottstypen som möjliggör eller utesluter alternativ till häktning. Det kan också tänkas att utrymmet att använda alternativ till häktning varierar under processen.

Det finns sammanfattningsvis skäl att närmare kartlägga i vilka situationer de olika alternativen till häktning används och analysera vad som hindrar att befintliga alternativ till häktning används i större utsträckning än vad som sker i dag.

Häktningstider och restriktionsanvändning

Den 1 juli 2021 infördes nya regler om häktningstider och beslut om restriktioner. Lagändringarna syftar till en effektivare hantering av häktningar och innebär bl.a. att en misstänkt som utgångspunkt får vara häktad i längst nio månader fram till dess att åtal har väckts. Om den misstänkte inte har fyllt 18 år är motsvarande tid tre månader. Tiderna får överskridas om det finns synnerliga skäl, t.ex. när det misstänkta brottet är särskilt svårutrett för att det utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet.

De nya reglerna innebär vidare att det krävs tillstånd av domstol för att åklagaren ska kunna meddela restriktioner av ett visst slag även om det fortfarande är åklagarens uppgift att bedöma om och på vilket sätt domstolens tillstånd till ett visst restriktionsslag ska utnyttjas. Lagändringarna syftar till att säkerställa att restriktioner beslutas endast när det faktiskt behövs och inte görs mer omfattande än nödvändigt.

Möjligheterna att använda häktning och restriktioner är av avgörande betydelse för effektiviteten i brottsbekämpningen. Samtidigt innebär häktning ett stort intrång i den personliga integriteten och utgör en psykisk påfrestning för den enskilde. Långa häktningstider och en omfattande restriktionsanvändning får dessutom antas leda till en särskilt hög belastning på landets häkten. Det finns därför skäl att analysera om, och i förekommande fall i vilken mån, de regler som trädde i kraft den 1 juli 2021 har påverkat häktningstiderna och restriktionsanvändningen.

På regeringens vägnar

Gunnar Strömmer

Emelie Norberg Kling

Kopia till

Domstolsverket
Polismyndigheten